

Pedagogisch fundament

Inleiding

Dit pedagogisch fundament is geschreven om de pedagogische richting van Kinderopvang Friesland, die als ongeschreven visie in de organisatie geldt, duidelijk te formuleren. Dit fundament is geschreven voor iedereen die ermee werkt – maar ook voor ouders en instanties om het gevoerde beleid inzichtelijk en toetsbaar te maken.

Tegelijkertijd met het ontwikkelen van dit fundament, is ook een vernieuwde website ontwikkeld. Hierin is een vertaalslag gemaakt van het pedagogisch fundament naar (nieuwe) ouders: de pedagogische uitgangspunten zijn herkenbaar op de website.

Dit pedagogisch fundament geeft medewerkers handvaten voor hun beroepshouding en de pedagogische aanpak. Onze samenwerkingspartners kunnen ons ‘professionele hart’ herkennen: de basis voor onze samenwerking. Aanvullend, specifiek deelbeleid is gebouwd op dit fundament.

Onze zes afspraken met de kinderen van Kinderopvang Friesland

Dit pedagogisch fundament bestaat uit zes afspraken met alle kinderen die bij Kinderopvang Friesland opgevangen worden. We richten ons met deze afspraken direct op de kinderen, omdat we met hen in de eerste plaats een verbintenis aangaan. Zij staan centraal in ons werk.

“We maken ons professioneel verantwoordelijk voor het welbevinden van het kind, de onderlinge relatie en voor het proces van het kind om zich optimaal te kunnen ontwikkelen.”

Wij spannen ons in om de afspraken na te komen en geloofwaardig en voorspelbaar te blijven in onze pedagogische aanpak. We maken ons professioneel verantwoordelijk voor het welbevinden van het kind, de

onderlinge relatie en voor het proces van het kind om zich optimaal te kunnen ontwikkelen.

We nemen daarbij zelf een open en lerende houding aan en waar nodig bewandelen we nieuwe wegen om aan de gemaakte afspraak tegemoet te komen. Kortom: de afspraak met de kinderen is de uitnodiging aan ons zelf om als professional het beste uit onszelf te halen. Zo bouwen we mee aan de toekomst van de ons toevertrouwde kinderen.

1. Verkennen, Verbinden en Verrijken: Samen Spelenderwijs op Reis

Afspraak 1: Verkennen

“Wij gunnen je dat je de wereld onbevungen kunt ontdekken. Wij bieden je een uitdagende en tegelijkertijd een veilige en vertrouwde omgeving waarin je al spelend en experimenterend jezelf kunt ontwikkelen.”

Pedagogische vertaling van verkennen

In de begeleiding van kinderen houden we rekening met ontwikkeltaken van kinderen. Elke fase vraagt om andere accenten.¹

We gaan spelenderwijs met de kinderen op reis. In de leeftijd tot en met zeven jaar is dat letterlijk spelenderwijs ontwikkelen in een veilige en uitdagende omgeving. Voor het oudere kind stimuleren wij een onderzoekende houding, begrijpen we de ontwikkelbehoefte en bieden we een activiteiten aanbod dat hierop aansluit. Dat we spelenderwijs ontwikkelen betekent iets voor onze aanpak, voor onze dagelijkse praktijk: we geven kinderen ruimte. We bekijken spelen met serieuze aandacht. We signaleren wat er in het spel gebeurt door goed naar kinderen te kijken.

We hechten de juiste waarde aan wat we signaleren en reageren op het spel met sensitieve responsiviteit.² We laten het spel gebeuren en onderbreken het niet zomaar: het spel blijft “eigendom” van de kinderen. Dit doen we omdat we ervan overtuigd zijn dat er in het spel zelf veel te ontdekken en te leren valt. We volgen kinderen in hun spel en gebruiken terloopse momenten gedurende de dag om te ontwikkelen. Kinderen zelf leren hun interne prikkel kennen, worden nieuwsgierig, initiatiefrijk, leren keuzes te maken, ontdekken en onderzoeken. We stimuleren in de zone van naaste ontwikkeling door te herkennen welke volgende stap de kinderen kunnen maken. Kinderen ontdekken hun mogelijkheden en grenzen. Hierdoor

---

¹ In ons uitvoeringsbeleid 0-7 jaar worden ontwikkeltaken voor kinderen van 0-7 jaar uitgewerkt. In ons BSO-beleid ook voor kinderen van 7+

² Sensitieve responsiviteit is één van de interactievaardigheden: de volwassene interpreteert de signalen van een kind goed en geeft hierop een passende reactie, met gevoel voor de behoefte van het kind.

leren ze zichzelf kennen en ontwikkelen ze zelfvertrouwen. We voegen waarde toe door te verrijken³, te anticiperen en beschikbaar te zijn.

Afspraak 2: Verbinden

“Wij zijn relatiegericht: wij hechten aan een goede relatie met jou, je ouders en met elkaar. We zetten in op positieve, verbindende communicatie. We kijken goed naar je en reageren op een manier die rekening houdt met wat je nodig hebt. We zien jou.”

Pedagogische vertaling van verbinden

We zien de kinderen. We zien hun verschillende karakters, eigenheid, temperament en ontwikkelingsvraagstukken. We zijn er ons bewust van hoe onze communicatie en interactie invloed heeft op de relatie met de kinderen. We hechten aan de relatie met de kinderen en dragen dit ook uit. We nemen elkaar serieus en hebben oog voor elkaars behoeften. We respecteren de autonomie van kinderen, waarbij we kaders bieden en grenzen stellen wanneer nodig of wanneer regie van de medewerker een meerwaarde geeft. We bieden een veilig pedagogisch klimaat, omdat we duidelijkheid scheppen waarover en wanneer kinderen zelf mogen beslissen, wanneer er samen met pedagogisch medewerkers besluiten nodig zijn of wanneer een medewerker zelf een besluit moet nemen. Kinderen leren dat er normen en waarden zijn, die bovendien voor iedereen anders kunnen zijn. Ze leren omgaan met regels en afspraken. Zo kunnen ze de wereld om zich heen verklaren en zich ermee verbinden. We ontwikkelen ons voortdurend in communicatie en interactie met kinderen. Sensitief waarnemen en een positieve en verbindende houding van onze pedagogisch medewerkers vormt de basis voor de relatie die we met de kinderen en hun ouders aangaan.

---

³ Met methodieken van tijd tot tijd, ruimte als derde pedagoog, activiteiten, kind volgsysteem.

De zeven⁴ interactievaardigheden zijn een terugkerend aandachtspunt in onze deskundigheidsbevordering en we integreren het in ons beleid en onze werkwijze⁵.

Afspraak 3: Verrijken

“Wij zorgen voor een inspirerende omgeving met uitdagende materialen en activiteiten. Hier kun je jezelf, de ander en de wereld ontdekken vanuit jouw eigen betrokkenheid. Door te doen ontdek je jouw interesses, voorkeuren, mogelijkheden, talenten en grenzen. Daarmee dragen we bij aan een sterke basis voor jouw verdere leven: je leert jezelf, de wereld om je heen en jouw behoeften en mogelijkheden kennen.”

---

⁴ Sensitieve responsiviteit, respect voor autonomie, structureren & grenzen stellen, praten & uitleggen, spelenderwijs ontwikkeling stimuleren, begeleiden van interacties, overdragen van waarden en normen zijn de zeven interactievaardigheden

⁵ Zie plan deskundigheidsbevordering.

Pedagogische vertaling van verrijken

Spelen en ontwikkelen zijn eigendom van de kinderen. Dit vraagt flexibiliteit van de pedagogisch medewerker om op de juiste manier in te gaan op de ontwikkelbehoefte en de interesse van individuele kinderen. We zorgen voor verscheidenheid in ons aanbod. We voegen activiteiten, spelelementen en mogelijkheden toe om te verbreden, kennis te vergroten en vaardigheden te oefenen. We werken met de uitgangspunten van de ruimte als derde pedagoog. Uitgangspunt hierbij is dat onderzoeken en experimenteren in een rijke en creatieve leefomgeving (inrichting van ruimte en materialen) bijdraagt aan de pedagogisch basisdoelen van de kinderopvang en de educatieve kwaliteit van de voorschoolse voorzieningen. De pedagogisch medewerkers nodigen de kinderen uit om in de zone van naaste ontwikkeling de volgende stap te zetten.

De domeinen die wij naast spelenderwijs ontdekken, specifiek meenemen in onze verrijking zijn: Kunst en Cultuur, Natuur & Techniek & Wetenschap, Bewegen en Gezondheid. We hebben bijzondere aandacht voor het ontwikkelen van bewustzijn rond een gezonde leefstijl en hoe voldoende bewegen en goede voeding hieraan bijdragen. Zo leggen we de basis voor hun interesse- en talentontwikkeling.

Afspraak 4: Welbevinden en betrokkenheid

“Jouw welbevinden en betrokkenheid zijn onze kompas. We willen dat jij je het fijn hebt bij ons en dat je betrokkenheid voelt bij wat je doet. We volgen je op grond hiervan en helpen je wanneer er belemmeringen zijn.”

Pedagogische vertaling van welbevinden en betrokkenheid

In onze dagelijkse praktijk hebben we oog voor het individuele kind in de context van de groep. Het kind leert en ontwikkelt immers in de groep. De pedagogisch medewerkers stemmen hun handelen af op de groep en maken daarin bewuste keuzes. Graadmeter zijn het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen. Op individueel niveau wordt dit verwerkt in het kindvolgsysteem⁶. De wijze waarop wij werken is een samenspel van spelen, structuur bieden, vrijheid geven en veiligheid bieden. We houden er rekening mee dat ontwikkeling bij jonge kinderen niet lineair verloopt.

Daarom vinden we dat we altijd goed moeten blijven kijken en de varianten en kwaliteiten van individuele kinderen moeten signaleren. Als pedagogisch medewerkers hebben we vertrouwen in de natuurlijke ontwikkelkracht van het kind en we geven dat vertrouwen. We zijn er alert op wanneer er voor een kind hindernissen ontstaan en het een steun in de rug nodig heeft. Herkenbare elementen van welbevinden en betrokkenheid vind je terug in onderstaand schema. Ze geven ons houvast voor ons pedagogisch handelen en voor de uitvoering van onze educatieve programma's.

Welbevinden	Betrokkenheid
Kinderen.. <ul style="list-style-type: none"> o voelen zich als een vis in het water o functioneren goed o zijn ontspannen o hebben een positief zelfbeeld o durven zichzelf te zijn	Kinderen.. <ul style="list-style-type: none"> o zijn geboeid o hebben zin om te exploreren o zoeken grenzen van hun mogelijkheden op o hebben intrinsieke motivatie (uit zichzelf)

⁶ Op dit moment lopen er pilots om te onderzoeken welk digitaal kind volg systeem het beste bij onze pedagogische visie en aanpak past. In 2022-2023 verwachten we een digitaal kind volg systeem te kiezen. Tot dan werken we met een offline systeem om kinderen te volgen.

<ul style="list-style-type: none"> ○ zijn assertief ○ zijn weerbaar ○ zijn spontaan en open ○ stralen innerlijke rust uit ○ beleven plezier ○ genieten ○ hebben zelfvertrouwen ○ zitten goed in hun vel	<ul style="list-style-type: none"> ○ zijn geconcentreerd ○ zijn op een intense manier bezig ○ zijn "tijdvergeten" bezig ○ zijn alert en open ○ zijn zeer aanspreekbaar voor hun omgeving ○ doen diepgaande ervaringen op en leren.
--	---

De wens om te ontdekken en te experimenteren is er al bij kinderen. Het is aan ons als volwassene om daartoe de gelegenheid te geven. Dat vraagt van de pedagogisch medewerkers een onderzoekende en experimenterende houding. Ze doen actief interventies als ze signaleren dat er onvoldoende welbevinden en betrokkenheid is bij een kind. Ze kijken met elkaar en met het kind welke interventie nodig is om het niveau van welbevinden en betrokkenheid te verhogen. Indien nodig kunnen zij advies inwinnen bij de pedagogisch specialisten op hun specifieke expertise. Met bovenstaande vier afspraken geven we vorm aan de vier basisdoelen die gelden binnen de kinderopvang:

- a) Het geven van een gevoel van emotionele veiligheid
- b) Het geven van gelegenheid tot het ontwikkelen van persoonlijke competentie
- c) Het geven van gelegenheid tot het ontwikkelen van sociale competentie
- d) Het geven van een kans om zich waarden en normen, de 'cultuur' van een samenleving, eigen te maken.

2. De omgeving betrekken

Om ons pedagogisch fundament compleet te maken, maken we ook afspraken met anderen in de omgeving van het kind: de ouders en professionele samenwerkingspartners.

Afspraak 5: De relatie met ouders en verzorgers

“Opvoeden en ontwikkelen doen we in relatie met je ouders. We betrekken ze bij hoe wij op de opvang hieraan vorm geven. We hebben ook oog voor jouw ouders. Als we zien dat het met hen niet goed gaat, signaleren we dat en gaan we open, eerlijk en transparant het gesprek aan. We onderzoeken wat nodig is en wat wij kunnen bijdragen.”

Pedagogische vertaling van ouderbetrokkenheid

We hebben respect voor het eerste milieu: de ouders van onze kinderen. We vinden ouderbetrokkenheid en educatief partnerschap met de ouders belangrijk. En als het nodig of wenselijk is, dan kijken we mee achter de voordeur. Het kind maakt onderdeel uit van een systeem dat bestaat uit verschillende bouwstenen. Het eigen gezin vormt de basis. Daarom vinden we het belangrijk om oog te hebben voor wat er in die gezinnen leeft. We staan open tegenover gezinsproblemen die invloed hebben op het welbevinden en de ontwikkeling van het kind. Een goede vertrouwensrelatie

met de ouders is voor ons een basisvoorwaarde: we betrekken de ervaringen, kennis en vaardigheden van ouders bij wat we doen. We gaan het gesprek aan en delen wat we signaleren. Indien nodig en gewenst denken we mee over mogelijkheden en oplossingen. Met als voornaamste doel: het bevorderen van het welbevinden van de kinderen, om hun een optimale kans tot ontwikkeling te bieden.

Afspraak 6: Samenwerken met onderwijs en zorg

“We verbinden ons ten bate van jou met onze professionele partners in onderwijs en zorg.”

Onderwijs

We zien de kinderen ontwikkelen van baby, naar peuter, kleuter en basisschoolkind. In die ontwikkeling zit de overgang van de peuteropvang naar het kleuteronderwijs. Kinderopvang en onderwijs zijn andere systemen, maar een doorgaande lijn is voor kinderen essentieel. Dus moeten wij onze systemen waar mogelijk op elkaar afstemmen. We spelen hierin een actieve rol, kijken over onze grenzen heen, werken samen en stemmen af met kleuterdocenten. We werken samen om de doorgaande lijn voor het kind optimaal in te richten. Wij kijken over de grens van de vierjarige leeftijd heen en vormen samen met het onderwijs een sterke basis voor het jonge kind. Vaak doen we dat in de context van Integrale Kind Centra.

Indien er opvallende ontwikkelingsachterstanden ontstaan in de peuterleeftijd krijgen kinderen een indicering voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). De overgrote meerderheid van onze peutergroepen zijn VVE-gecertificeerd. We koppelen onze VVE-activiteiten aan de SLO doelen en zo stimuleren we de ontwikkeling op het gebied van taal, pre-rekenen, motoriek, sociaal emotionele vaardigheid en kunstzinnige oriëntatie.⁷ Uiteraard houden we hierbij het welzijn en de betrokkenheid van kinderen nauwlettend in de gaten.

We maken in IK- verband verbinding tussen binnen- en buitenschools ontwikkelen. Programma's in het onderwijs en op de BSA (Buitenschoolse Ateliers⁸) sluiten we op elkaar aan. Wanneer nodig is er wederzijds overdracht over ervaringen of ontwikkelingen van de kinderen. Naast de ouders spelen de pedagogisch medewerkers en pedagogisch coaches vanuit de kinderopvang (0-4 jaar en 4-12 jaar), de leerkrachten en de Intern Begeleiders van school (4- 12 jaar) een belangrijke rol bij het volgen van de

---

⁷ Voor de uitwerking van VVE, zie VVE-beleid 21-26.

⁸ Het beleid voor BSO is in ontwikkeling, BSA is een voorlopige benaming.

ontwikkeling van het kind en het signaleren van behoeften. In de leeftijd 0-4 heeft de kinderopvang de regierol en in de basisschoolleeftijd het onderwijs. Samen staan we dicht om de kinderen heen.

Zorg

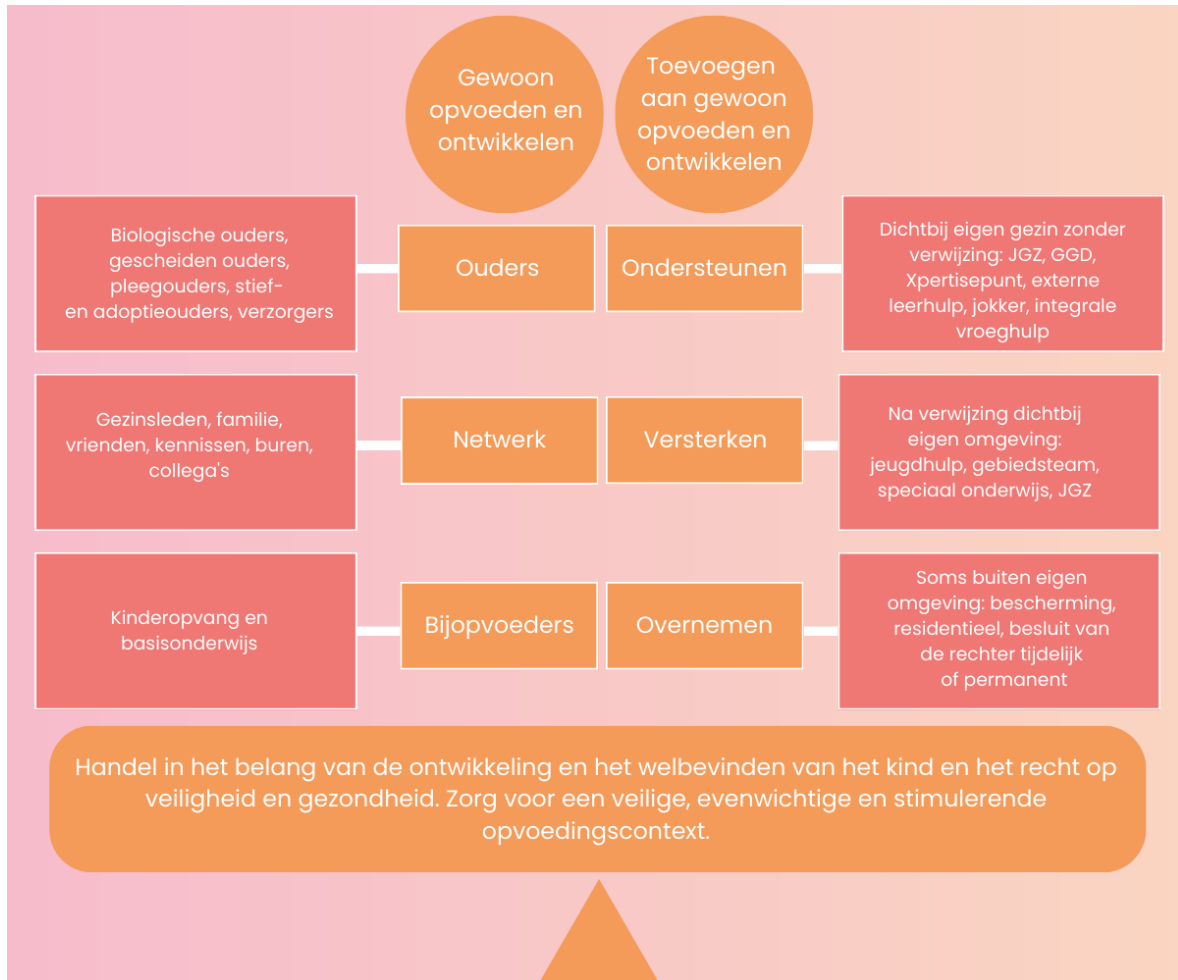
Als pedagogisch medewerkers hebben we vertrouwen in de natuurlijke ontwikkeling van het kind en geven we dat vertrouwen ook. Toch kan het gebeuren dat het kind of een gezin ondersteuning nodig heeft. Wij vinden het belangrijk om dat zo vroeg mogelijk te signaleren, te communiceren en actie te ondernemen waar nodig.

Behalve ontwikkelachterstanden, waarvoor het VVE-programma er is, kunnen er ook andere zorgen rond een kind spelen. Dit kan gaan om het gedrag van het kind zelf of bijvoorbeeld de gezinssituatie. De rol van ons als kinderopvang is preventief: we signaleren, communiceren met ouders, brengen zorg dichtbij de werkvloer door onder andere logopedisten en orthopedagogen aan ons te binden. We werken multidisciplinair samen met zorg- en onderwijspartners en stellen in verbinding met ouders een plan van aanpak op. We zijn een voorstander van deze integrale werkwijze. Bij zorgen die het preventieve terrein overstijgen en waarvoor individuele zorgtrajecten nodig zijn, maken we in afstemming met ouders verbinding met zorgpartners. De opdracht en financiering van deze trajecten ligt buiten de kinderopvang zelf. We zien het wel als onze verantwoordelijkheid om desgewenst ons netwerk in te zetten. Hierbij valt te denken aan zorgpartners, zorgverzekering, gemeente of het samenwerkingsverband PO (schoolgaande kinderen).

Het kind is het meest gebaat bij een veilige, evenwichtige en stimulerende opvoeding- en ontwikkelomgeving. Daarin staan ouders, familie, kinderopvang en onderwijs hand in hand. Als er, om welke reden dan ook, een verstoring optreedt, is het goed dat de lijnen kort zijn en betrokkenen rond het kind elkaar kunnen vinden. Indien nodig, dan volgen we onder andere de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling of zetten de verwijzindex in om in contact te komen met zorgpartners. Als de zorg de overhand neemt, komt de regie bij de zorgpartner te liggen.

Een goede communicatie, samenwerking, overdracht dragen bij aan een zorgvuldige en adequate aanpak. En het motto hier is: hoe zorgvuldiger, meer gedoseerd en vroeger we bemiddelen, hoe beter voor het kind. Gewoon Opvoeden en Ontwikkelen speelt zich dichtbij thuis, het gezin, af. Het netwerk en de bij opvoeders in de linker kolom van afbeelding 1 zijn sowieso ondersteunend aan het gezin. Als kinderen een extra steun in de rug nodig hebben omdat er een belemmering in de ontwikkeling ontstaat of als er anderszins zorg is, dan loopt er via de bij opvoeders van de ouders (kinderopvang en onderwijs) een korte lijn naar de zorgpartners in de rechterkolom. Elkaar goed kennen in een professioneel netwerk is basisvoorwaarde om elkaar snel te kunnen vinden indien nodig.

We zorgen samen voor een veilige, evenwichtige en stimulerende opvoedingscontext. In een stimulerende opvoedingscontext is iedereen betrokken bij het kind: it takes a village to raise a child. In afbeelding 1 hieronder zie je de kolom gewoon opvoeden versus opvoeden waaraan zorg is toegevoegd.

Afbeelding 1

Bronvermelding

Voor de totstandkoming van dit pedagogische kader is gebruik gemaakt van kennis en ervaring uit verschillende pedagogische stromingen.

1. **Reggio Emilia (Loris Malaguzzi):** *kinderen hebben een natuurlijke drang om te leren en te communiceren. Dat lukt het best wanneer ze zelf dingen mogen ontdekken en wanneer ze zich mogen uitdrukken met méér dan woorden. Want kinderen zijn geboren onderzoekers en beschikken over wel honderd talen.*
2. **Emmi Pikler:** *uitgaan van de aangeboren nieuwsgierigheid, ontdekkingsdrang en sociale competentie van elk kind.*
3. **Ferre Laevers (Leuven):** *welbevinden en betrokkenheid als richtsnoer voor de pedagogische aanpak.*
4. **Tomas Gordon:** *de Gordon-methode gaat uit van gelijkwaardigheid in relaties, zodat iedereen zichzelf kan zijn en zijn verantwoordelijkheid neemt, rekening houdend met de ander. In opvoedingsrelaties betekent dit dat de opvoeder het kind in zijn waarde laat en respectvol benadert. Het systeem benadrukt de effectieve communicatie en oplossingsgerichte conflicthantering.*
5. **Lev Vygotsky:** *zone van de naaste ontwikkeling. Vygotsky gaat ervan uit dat de leerling leert in aansluiting op wat hij al weet, maar het moet wel nieuw of uitdagend zijn om daadwerkelijk van leren te kunnen spreken.*
6. **Spanjaard en Slot:** *ontwikkelingstaken zijn thema's die karakteristiek zijn voor een bepaalde levensfase en die bepaalde vaardigheden vragen. Ze worden bepaald door veranderingen die op biologisch, psychisch en sociaal gebied plaatsvinden bij het vorderen van de leeftijd.*
7. **Lectoraat Early Childhood School of Education NHL:** *ontwikkeling en leren van het jonge kind.*
8. **Als professional bijdragen aan opvoeden en opgroeien in Friesland "Sa doch ik dat".** *Visie op professioneel samenwerken rond kinderen door Vogelvang, B.O.& Verhagen A. in opdracht van Veiligheid voorop, Regio Zuidoost Fryslân.*